

LAŽ IN RESNICA.

PIŠE AVGUŠTIN POŽEGAR.

(Dalje.)

a psihološki resnici temelji nravni značaj, ki se pojavlja po resničnosti v mišljenju, govoru in dejanju. Razmerje med njima je tisto kakor med uzrokom in učinkom. Uzrok je prvoten, učinek sekundaren, treba je torej najprej značaja, ki psihološko resnico in njeno veljavo v socialnem življenju pozna in njej vztrajno služi.

Čestokrat sicer opazimo, da nekatere osebe mislijo ali vsaj govorijo resnico. Kadar pa dosledno iščemo motivov njihovi resničnosti, se v slučajih prepričamo, da resničnost ne izvira vedno iz golega interesa do resnice, ampak da jo dotičniki povedo, ker od laži v nekaterih slučajih ne pričakujejo uspeha. Učiteljem in drugim odgojiteljem so takšni dogodki znani. Otroci — pokvarjeni seveda — si želé se po resnici prikupiti; ako pa jim spodleti n. pr. pričakovana pohvala ali drugi uspeh, tedaj drugokrat molčé, misleč, da bi menda laž več koristila, ali pa povedo kar laž. Takšna opazovanja, bodisi pri otrocih ali pri doraslih, so v duševnem oziru zanimiva in poučljiva.

Zavedna resničnost, najlepša npravna čednost, je gotovo le odsijaj globoke izobraženosti in olike, ki je le sad dolgotrajnih odgojnih vplivov v ugodnih družabnih razmerah. Površna družabna oglajenost ne zadostuje, ako manjka poznanje in uporaba npravno odgojnih sredstev, ki jih nudita vera in prosvetljena pamet.

V naslednjem bomo kazali, kakšni zgledi nagibajo mladost in starost, da spoznava resnico in odvrča laž. Videli bomo, v koliki meri odgaja resnica, koliko vpliva laž, ki čestokrat razdira to, kar gradi resnica,

Začnimo pri šolstvu, ki je nam najbližje v razumu, nagloblje v srcu.

Prosveta, ki jo razširja šola, bodisi visoka ali pogorska — ljudska ne ugaja povsod ne vsem. Šola je ali blagor ali nesreča — zlo za človeštvo. Oboje ne velja, eno je resnica, ki izključi laž. Tako nas uči logika, mati vseh znanosti in vse prosvetljenosti. Ker pa pritegnejo nekateri na tej,

drugi na nasprotni strani, radi tega imamo dve skupini ljudi, ki gledé na šolstvo že v principu divergirajo. Toda ne mislimo, da so neprosvetljeni ljudje prvotni nasprotniki šolstva; oni so le posnemalci izobražencev, ki pri sebi prosveto čislajo, drugim pa je v pravilni meri ne priporočajo.

Nekoč sem čital propoved, ki jo je govoril znan govornik pred razmeroma izobraženim občinstvom. Dokazoval je, da stremijo ljudje po nekateri hiperkulturi, ki jim pojmove zmede, prinaša radi tega zmete in nezadovoljnost, ki človeka onesreči. Jedro propovedi je bilo, da prosveta škoduje.

Prosvetljenosti, ki človeku škoduje, ne moremo želeti. Da bi pa bil srečen, kdor nima pojma o nobeni reči, tega ne verjamemo, ako vprašamo samega sebe. V prvem trenutku se nam sicer dozdeva, da živi priprost hlapec, morebiti analfabet, prav zadovoljno in mirno pri svojem poslu in da smo učitelji na slabšem, ko se mučimo dan za dnevom za razsvetljenje temnih glav in glavic. Res, da spoznavajo prosvetljeni zoprnosti in težave življenja prej in boljše in jih čutijo hujše, a to dejstvo ni uzrok, da naj bodo nekateri ljudje izobraženi, drugi pa na stališču zadovoljnosti prvotnega človeka, ki je živel le živalsko. Res je tudi, da so nekateri prosvetljeni vsaj na videz v nesreči, res tudi, da niso vsi neizobraženci srečni. Prosveta sama ob sebi ni v stiki niti s srečo in z nesrečo, ne z bogastvom ali siromaštvom itd., ampak je moč pameti in razuma, da uvidimo odnošaje in vezi družabnega življenja in da v pravem spoznanju pravilno postopamo. Vse drugo je odvisno od drugih, četudi rečemo, da je vsakdo svoje sreče kovač.

Pred leti je bilo čitati v časnikih izjavo nekega koroškega deželnega poslanca, da je on sicer liberalnih misli in prijatelj šolstva, le učiteljem ne želi zahtevane visokošolske izobrazbe, ker bi se učitelji takim potom svojemu poklicu odtujili, iz primernih socialnih razmer iztrgali in bili na kmetih nezadovoljni. Ljudsko šolstvo bi trpelo.

Začnimo te izjave razmotrivati. Prosveta, visokošolska omika enim sreča in dobro, drugim nesreča in zlo. Trditev, da bi se učitelj z visokošolsko omiko svojemu poklicu odtujil, je nenaravna; saj se vendar poučevanja tem rajše in uspešnejše oklenemo, čim bolj snov poznamo in čim večja je zaloga znanja, ki ž nje zajemamo. Kako si imamo primerne socialne razmere misliti, iz katerih bi višja izobrazba učitelja iztrgala, to vemo — vemo pa tudi, da bi večja prosvetljenost učiteljev kakor ostalega občinstva ne škodovala nikjer.

Če poiščemo jedro teh mnenj o prosveti, moramo reči, da ni ne prvo ne drugo mnenje odkrito, že zaradi tega ne, ker brez višje naobrazženosti takih misli ne moremo razvijati. Mi smo prisiljeni misliti, da taka mnenja niso izražena kot gola dejstva, ki odgovarjajo resnici, ampak da jih narekuje nek postranski ozir, ki ga spozna le tisti, ki blagor prosvet-

ljenosti vsakomur želi, ne da bi gledal na stotero ovir in pomislekov. Dobro moramo vedno pospeševati; če so okolnosti nasprotne radi drugih razmer, to nas ne moti, le ovira. Vrsta predstav o človeški pameti in o razvijanju uma se pomika pred očmi duha, a vsaka nas vabi: «Le urno naprej! Olike želimo in omike, ki so človeka lepe slike.»

Spomnimo se darov duha, ki jih imamo od Stvarnika. Stvarnik nam je dal duha le v principu, a prepustil nam je življenje nalogo, da ga razvijamo po naziranju in spoznanju stvarstva. In ravno duševno naziranje in spoznavanje stvarstva je proces prosvetljevanja duha in mera spoznanja je večja ali manjša prosveta. Od kod bodi moder, ako ne poznaš stvarstva, ki te modrosti uči? Odkod bodi umen, ako gledaš stvarstvo le s telesnimi očmi, ne z duševnimi, ter ga ne umeš? Kako svetuješ bližnjemu, če ne poznaš razločka med dobrim in slabim? Kje skušaš moč duha, ako ne poznaš veselstva? Odkod bodeš učen, ako ne proučiš, kar te obdaja? Odkod bodeš pobožen, ako ne umeš spoznati soglasja v naravi in v človeški družbi, ki je vir nabožnih in nravnih nazorov? Odkod imaš strah božji, ako božanstva iz stvarstva ne spoznaš?

Delo prosvetljevanja človeškega duha nima mere ne meje. Vsakdo stori, kolikor mu je mogoče. Kdor pa napredovanje v spoznanju s prosvetljeno-zavitimi izjavami zavira, vedoč, da zaostanek nekaterih drugim koristi, stori največo laž, ki je v smislu človeštva najbolj zavrgljiva. Ona podpira in neti in krepí človeške telesne nagibe na škodo duševnih. Telesni nagibi kmalu obvladajo, gojitev duha postaja postranska skrb, duševna kultura zaostaje, a kjer zaostaje duh, tam se ne more razcvitati materijalna kultura, ki ji je duševni uzrok in izvir.

Priprosti, nerazsodni ljudje cenijo učeno prosvetljenost samo pri nekaterih stanovih, se ji vklanajo itd. Tudi šolniki veljajo, a le srednješolski, višjih manj poznajo. Ljudski učitelji veljajo le izjemoma, toda manj po učenosti, kakor po drugih pritklinah (godba, sadjereja itd.). Povprek misli občinstvo, da je učitelj podkovan le malo čez čitanje, pisanje in računanje do 1000. To dejstvo izvira iz laži, da je šolska deca nevreden drobiž, ljudska šola sicer nekoliko, a ne prepotrebna, učitelju pa ni treba mnogo znati. Ti nazori o ljudskem šolstvu živé skoraj povsod po deželi, pojemajo menda tu in tam, a razni veljavni možje i. dr. skrbijo, da ne zginejo; saj smo rekli, da ima laž debele in močne korenine. Ta laž izhaja od oseb, ki so o boljšem prepričane, a oziri na drugo ne pripustijo odkritosti. Neprosvetljeni ljudje se protiškolskih nasvetov radi poprimejo, kajti laskavi so od vseh strani. Otroka se lahko izkorišča, denarja se prihrani in skrbi se zmanjšajo; takšni pomisleki in premisleki snujejo predstavo prijetne komoditete, ki človeku bolj sladko zaigra, kakor skrb za šolo.

Ponekod stojé velike mase občinstva na tem stališču. To je osodepolna nesreča, velika duševna zguba ne le posameznim osebam, ampak celim narodom, ki v svetovnem boju za prednost zaostajajo, kmalu se jih prezira, celo pozabi. Mi po vsem trdimo, da je prokletstvo, da človek rad tava v temi in udobnosti življenja od danes na jutri, sebi in svojim pa duševne svetlobe ne privoščí, a večje prokletstvo je laž, ki ga v duševni nebrižnosti drži in krepi, rekoč, da to in drugo za izobrazbo duha ni potrebno. V tem stučaju je duševna prednost nekaterih le na škodo drugih, ima veljave psihološke resnice, je gola nenravnost. Takšnih ljudi mišljenje je morebiti resnično, a velja le njim, drugim pa govorijo v obliki, ki nerazsodnim ljudem dopade, meritorično pa jih vara. Motivi, iz katerih takšno postopanje izvira, so sebični. Prebrisanosti a là stotnik iz Kepenika, ne cenimo kakor nravno prosvetljenost. To je duševna svetloba, ki mrak in temo vedri, pred lažjo pa vedno beži.

Dejstvo je tedaj, da zabredejo celo najvišji prosvetljenci na polje laži. Posvetni nameni so silno vabljivi in laž jih čestokrat boljše doseguje kakor resnica. Pot resnice je le ena, a laž išče in najde stotero izgovorov, ovinkov, zavijanj i. dr. Saj ima tudi človeško telo zdravje le eno, bolezní neštevilno. Med telesom in duhom se nam kaže v tem oziru nekakšna analogija.

V dosegó svojega namena je laž največkrat takšna, da jo težko spoznamo. Najljajše zasledimo neresnico, ako njeno vsebino in obliko podvržemo pravilom logike in jo prerešetamo na vse strani. Našli bodemo kmalu, da logiško pravilno mišljenje resnico podpira, laž pa razdira. Kjer se pojmovi krivo snujejo, shvatajo in zamenjajo, tam nastane resnica ali laž. Dotična zadeva se zavleče na drugo polje, ki s prvotnim ni v sorodu, ne v zvezi.

Poglejmo si stvar natančneje. Dandanes se govori o stari in novi ali svobodni šoli. Ponuajajo se nam še razni pojmovi. V šolsko-politiškem oziru govore ljudje o stari in novi, konkordatni in svobodni, o narodni šoli itd. Govori se tudi o verski in neverški šoli, pristaši ene kakor druge stranke si snujejo pojmove o šolstvu po svojih nazorih, storé pri tem šolstvu nekaj na korist, mnogo na škodo in kvar. Zdrava pamet, zdrav razum uči, da mora biti snov pouka in smer odgoje z ozirom na cilj človeštva resnica, ki je veljala nekđaj, zdaj in naprej. Versko spoznanje nas uči, da je Bog vedno isto neskončno bitje. Računske resnice so vedno iste, naravne resnice se godijo danes po istih zakonih kakor nekđaj. Da je človek danes o marsičem bolj poučen kakor nekđaj, to je sad neumornega, trudapolnega duševnega dela, ki želi prikazni pojasniti, ne jih le opisati. Dandanes vsakdo pozna pogoje, vsled katerih deži, sneži itd., in to znanje ni samo v formalnem, ampak je tudi v gospodarskem oziru velikega pomena. To znanje ne škoduje Bogu, ki je stvaril vesoljstvo, da

ga človek spoznava. Človek, ustvarjen po božji podobi, je upravičen in dolžan, da se v znanju popolnuje. Nezanje ni npravna skromnost, ki človeka diči in sreči, znanje pa ni nevarna prevzetija, ki človeka grdi in onesreči. Znanje in neznanje sta goli funkciji razuma, ki urejmeta človeško duševno življenje, ki je podlaga gospodarstvenemu napredku, ozir. zaostanku ali nazadovanju. Logika nas po tem razmotrivanju uči, da šolstvo ne nasprotuje nobeni znanosti in vedi, da pa vse znanosti in vede zahtevajo ojačenje šolstva po obsegu in globini. Ta resnica velja vedno in povsod in človek jo lahko spozna.

V čem je torej kriterij med staro in novo šolo?

Ker ostanejo resnice vedno iste, če jih tudi ne poznamo ali poznali nismo, zato ostane tudi pojem šolstva, ki resnice uči, vedno isti. Tako nas uči logika. Metoda, jezik itd. so le sekundarnega pomena, nimajo trdne veljave, se spreminjajo po raznih okoliščinah. Pri vsaki spremembi pa se lahko prigodi zmeta, ker ni potrebno, da se spremeni prejšnja hiba v poznejšo vrlino, lahko se spremeni prejšnja vrlina v poznejšo hibo itd. Šolski, učni predmeti so po vsebini vedno isti, a podajanje predmetov po obliki se spreminja. Je-li današnja metoda poučevanja in odgojevanja za uspešno delovanje manj primerna kakor metoda prejšnjih dob?

Tega vprašanja ne bomo razpravljali; ne povemo ne hvale ne graje, ker se nam zdi to malenkostno. Reči pa moramo, da nam šolstvo na sebi, po vsebini, ki ima absolutno veljavo, dela skrbi, da ga branimo.

Vsak posamezni človek, vsaka stranka itd. zasleduje svoje interese. Iz različnih interesov izvirajo različni nazori o šolstvu, ki daje vsakemu sposobnost duha, da koristi išče in spozna. Če tedaj vidimo, da brez šole ne more dandanes nikdo prospovati in da šola daje vsem ljudem podlago življenja, vendar opazujemo, da se skupine ali sloji občinstva potegujejo za šolstvo v raznem smislu. Šolstvo je duševno delo in z duševnimi silami se ga krepi, se ga zavira. Človek vse hvali ali graja, kakor prilike nanesejo in njegovi interesi zahtevajo; le gospodoval bi rad, ker to mu najbolj ugaja in obeta največ.

Pred nedavnim časom je bilo čitati govor, ki ga je govoril nekdo pred mnogoštevilnim občinstvom. Govor se peča tudi s šolstvom. Poslali so ga na kmete, da se pouči, kakršna bodi ljudska šola. V govoru so besede: «Kristus živi, gospoduj in zaukazuj v šoli.»

Meni so te besede ugajale, ker so na sebi lepe, a prepričale me niso, da bo v šoli kedaj Kristus, naš Bog, gospodoval. Preveč jih je, ki hočejo gospodovati v šoli. Radi nesporazumnosti se pričkajo za posvetno nadvlado, za posvetno veljavo v šoli razni veljaki, a kjer ni miru, tam Kristusa ni.

Pa premotrimo besede globlje.

Kdor zahteva, da naj v šoli gospoduje in zaukazuje Kristus; kdor zahteva, da naj šolski uk preveva duh krščanstva, ta sumi, da tega do sedaj ni bilo ali ne v zadostni meri. To je gotova neresnica, kajti vsa npravna vzgoja mladine izvira iz krščanskih nazorov o človeštvu, pouk pa verskim načelom ne nasprotuje, ker je resničen.

Kristusov nauk je nauk miru, ki napaja in napolni vsakega človeka ki krščanstvo pozna. Gospodovanje nad šolo, zaukazovanje v šoli je le neka posvetna težnja, ki ne meri na čast božjo, ampak na prevlado ljudi. Zapovedi in ukazi iz človeških ust pa so lahko enostranskega namena, lahko ščitijo interese posameznih oseb in nimajo za šolstvo npravne veljave, ako ga zavirajo v razvoju.

Šolstvo seveda iz sebe stremi po razširjenju znanja, ki smo o njem že rekli, da ne more veri nasprotovati ne škodovati. Ako pa se oziramo na posebne razmere, ki jih šolan človek boljše sprevidi, seveda kmalu uvidimo, da tudi tukaj blagor goji, kdor šolo ceni. V tem oziru moramo pač povdarjati, da ljudska šola nima naloge, urediti svoje delovanje v prvi vrsti za posmrtno življenje. Ljudska šola se ozira na to, da dobe otroci sposobnost za zemsko kruhoborstvo, pri katerem jih vodijo mimo verskonravnih čednosti zemske znanosti.

Če tedaj slišimo, da je šola brezverska, nimamo uzroka drugače misliti, kakor da je ta trditev neutemeljena in neresnična. To se trdi z namenom, da šolstvo v javnosti zgubi veljavo, da se ovira spolnovanje šolskih dolžnosti, da se slabijo šolski uspehi, da se krajša spoznanje in priznanje šolskega truda, da se učiteljem krajša ugled v družbi in kruh v življenju. Pomnimo pa, da je vse to proti krščanstvu — ker je laž zraven. Bog, večna resnica, tega ne zakrivi, ne odpravi — to zakrivijo le oziri na posvetne prednosti, a odpraviti morajo to le oziri na posvetno pravico. A zakaj imenujemo to postopanje lažnjivo, ako ljudje šolo imenujejo brezversko?

Šola se bori žalibog za primerno stališče v človeški družbi. Tisti, ki tega ne dopuste, pa ne govorijo o stvarnih njenih potrebah, ampak preko teh opozarjajo občinstvo na pomanjkanje verstva, ki z zunanjo oskrbjo šole ni v zvezi. Občinstvo misli vsled tega na tujem drugem polju in šolo krivo ceni. Kdor pa neresnico z namenom pove, da ljudi vara, ta laže.

Žalibog, da je še toliko nerazsodnih ljudi, ki pojmov ne poznajo, ki jih je lahko odvracati od zadeve drugje. Obupati je na zlobnosti nekaterih, na nerazsodnosti drugih. Tisti, ki šolstvo ovirajo in proklinjajo, ob enem trdè, da premalo doseguje. Drugi pravijo, da so učenci preobloženi in da se uče preveč predmetov. V tej zmedenosti ne najdemo ne resnice, ne mere, sami nazori se nam ponujajo, ki se spreminjajo po okolnostih, kakor se spreminja cena sejmskih predmetov. Resnica je, da število ljud-

stva raste, da se promet množi, da promet rabi izšolanih moči. Starodobni nazori o šolstvu bodo zginili, dobilo bode drugi ustroj, postalo bode demokratsko v smislu izjav Njeg. exc. naučnega ministra Marcheta. Omenili smo že, da nekateri očitajo šoli, da ne doseguje dovolj. Dokler to očitaje prihaja iz golega interesa do napredka v znanosti itd., je znak npravnega stremljenja po višji, oziroma večji omiki. Takšnega očitanja ne moremo in ne smemo grajati, ampak misliti nam je na pota in sredstva, po katerih bo šolstvo dosegovalo več. Ne smemo trditi, da stoji šolstvo v tej ali drugi dobi na koncu, tedaj na vrhuncu razvoja. Potem bi ne mogli dalje, ostali bi, nekaj časa na vrhuncu, a kmalu bi začeli nazadovati, kajti spremembe so zakon nature. A tisti, ki s šolo niso zadovoljni, ne mislijo na njeno pospeševanje, ampak na tiste, ki šolsko delo opravljajo. Učiteljem očitajo, da so premalo delavni i. dr. To očitaje ima razun stvarnega še drugi namen, ki ga je razsvetliti v psihološki resnici.

Človeške življenjske sile zahtevajo pojavljanja in kretanja, ki ga splošno zovemo delo. Res je v tem oziru, da merimo in cenimo delo po kakovosti in kolikosti, po učinku ali efektu, po uspehu. Je-li tudi resnica, da ocenimo različna dela v pravi meri? Smelo trdimo, da se največkrat motimo, ker ne poznamo sil, ki delo storé, ne nagibne volje delavca. Svojih telesnih in duševnih moči se zaveda vsakdo sam; le on čuti večjo ali manjšo mero njegove jakosti in napetosti; le on oceni vrednost pričakovanega uspeha v razmerju spoznanja. Sodrug pri njem ne more rabiti merila, ki bi ga ne moglo varati. Saj vemo po lastni izkušnji, da je isto delo različnim osebam različne veljave. Čudna, na videz nerazumljiva protislovja doživimo. Kar nekdo hvali in priznava, graja drugi in prepové. Absolutnega merila za moje delo ni, le npravna zavest mi pove, da sem napejal in napel svoje moči z namenom, doseči najboljše. Kdor našega posla ne pozna, naj se varuje pohvalne ali grajalne kritike, da ne zapade lažnjivim nazorom, krivični sodbi.

Pri delu se moramo bolj ozirati na vrednost kakor na obseg, čeravno nam je obsežno delo z veliko vrednostjo ideal delavnosti. Po zunanjem obsegu je marsikako delo obširno in marljivo, a po učinku in vplivu na duševno stanje človeštva je lahko škodljivo. Marsikdo dela z veliko bistrournostjo, celo s pomagачi; gmotni uspehi so izdatni, toda le za njega, drugi ob tem trpijo gmotno in duševno škodo. Šolsko delo, izvršeno v smislu pameti in razuma, s čistim namenom, odgojiti in poučiti človeka za prihodnje življenje, ne more biti slabo po vsebini, ne pretesno po obsegu, če mislimo na nedostatnost in nepopolnost naših moči. Razumen in npravno misleč človek uvidi potrebnost dela, ga pojmuje in opravlja pravilno, kakor mu dopuščajo moči in okoliščine. Drugi njegovo delo čez mero povzdigujejo, morebiti pod mero ponižajo, kakor vtisi nanesejo, čestokrat tudi kakor interesi zahtevajo. Zato marsikdo delo drugih obre-

kuje, da svoje poviša; obrekovanje je celo lahko glavni del njegovega dela. Tudi takšni so, ki na zunaj ne priznavajo nobenega truda drugih, principijelno ne, ker zasledujejo pri tem sebične ugodnosti; zlobni so in se veselijo, kadar vidijo, da drugi ob nepriznanju svojega truda trpi, morebiti obupa. Iz srca želimo, da bi kdaj preveval človeštvo duh krščanstva.

Za napredek šolstva je tudi osodepolno mnenje, da izobraženi ljudje nočejo opravljati težkega dela. Mnogo nerazsodnih staršev ne pošilja otrok v šolo ter čaka opomina in kazni. Za hrbtom ali celo v obraz slišimo, da se otroci po šolstvu odvrtaajo od dela. Takšni ljudje sploh duševnega dela ne poznajo in ne priznajo. Oni žive v veliki zmoti in so celo pripravljene, pomanjkanje delavcev in njihove posledice itd. iskati pri šolstvu. Resnica je, da vsako delo vodi duh, ki mora delo in njega opravljanje poznati. Resnica je, da dela izobražen delavec s premislekom, neizobražen pa mehanično, ki ga zmoti in splaši vsak nenavaden prigodek, da si ne ve in ne zna pomagati. Da se sicer izšolanci čestokrat ogibljujejo «navadnega» dela, ker se sramujejo, je tudi resnica; laž pa je, da to dejstvo zakrivi duševna izobraženost. Izbira dela prihaja iz odgojnih hib, ki so resnični duševni naobraženosti ravno nasproti.

Nekega dne smo v šoli pogovorili vrste in naloge različnih vrst. Ob prav nazornih zgledih sem učencem razkazoval vrednost duševne omike in znanja. Učenci so uvideli, da učenje nima konca; ker znanja nimamo nikdar dovolj, še manj preveč. Konečno, bi rekel za uporabo, sem želel, da bi dosegovali vsi ljudje višjo stopinjo omike in znanja. Neki učenec, eden najboljših sicer, se oglasi: «Kdo bo polje obdeloval, če bomo vsi učeni gospodje?» To mi je bil povod, da sem ob priliki pobijal krivo mnenje, da izobraženost dela ne pozna.

Toda odkod so taki krivi nazori o omiki i. dr.? Od naziranja. Kdor konja ni videl, ga ne pozna, in kdor ni videl in opazil, da nekateri ljudje težkega, fiziškega dela ne opravljajo, misli, da so vsi ljudje enaki delavci. Ker pa on upošteva le svoje delo in ker vidi, da drugi sličnega dela s telesnimi močmi ne opravljajo, misli, da sploh nič ne delajo. Težaki n. pr. mislijo, da je le njihovo delo v resnici delo, ker telo utruji; duševnega dela ne upoštevaajo skoraj nič. Duševnim delavcem je fiziško delo neznano, morebiti res preteško, ker njihove telesne moči vtem niso izurjene. Mi spoznamo, da fiziški delavci svoje delo lahko in tem boljše opravljajo, čim bolj delo duševno premotrijo, a duševni delavci se fiziškega dela nerodno in neuspešno lotijo. Nadalje tedaj spoznamo, da je duševna izobraženost vsakemu delu koristna, a ne more se vsako delo vsled izobraženosti opraviti, če tega telesne moči ne dopusté.

(Konec sledi.)

OBITELJSKI VEČERI.

DRAGOTIN PŘIBIL.

(Dalje in konec.)

3. O načinu, kako naj se uprizorijo obiteljski večeri, bi se dalo mnogo pisati. Le najpotrebnejše hočem na tem mestu podati.

Predno zbereš starše k obiteljskemu večeru, moraš imeti primerno snov. No o tem bodem pozneje več govoril, za sedaj omenjam le to, da mora biti snov dobro naučena, da ne pride do fijaska, kar bi stvar v dotičnem kraju seveda ubilo za dolgo časa. Menim, da je bolje, ako se prosto predava, brez zapiskov. Beseda ima potem več moči, in znano je, da je laglje dobro govoriti kakor dobro čitati. Poslednje opravilo zahteva veliko izurjenost, da ne postaneš dolgočasen.

Če je snov pripravljena, potem je treba misliti na izpolnitev ostalega večera.

Naša mesta in naše vasi imajo pevska društva, tuintam se nahaja godbeni klub, vežbajo se diletantje v majhnih igrah, po čitalnicah in bralnih društvih se goji deklamacija. Vse to uporabljajo v nekaterih krajih pri uprizoritvi obiteljskih večerov. «Dulce et utile», pravijo uprizoritelji, je treba zvezati, in pri obiteljskih večerih se poje, muzicira, deklamuje itd., da je veselje. Seveda bi ples tudi ne zamudil prilike, rešiti onih, ki so se dolgočasili pri dolgovoznem predavanju, neugodnega vtiska. — To je vse lepo in dobro. Resni pedagogi priporočajo takšno postopanje, ker menijo, da bodo takšnim načinom starše laglje pridobili za svoje smotre. Pa poglejmo si malo natančneje to zadevo. Kakšen vpliv pa ima ob takšnih prilikah resna, koristna beseda, če jo tako maskiramo? Ali ne vzbuja to v tebi enakega čuvstva, kakor če bi videl resnega moža, ki rad moralizuje, hkratu v predpustnih oblačilih? Kako pa bode mogel konkurirati pouk z zabavo? — Kdor je bil na veselicah, ta je nemara opazil, kako težko pričakuje mlado in staro konec sporeda, samo da nastane brž prosta zabava. Ali ne bode pri takih obiteljskih večerih vse želelo, da bi se le kmalu končala dolgočasna stvar, to grozno predavanje. Nekateri poslušalci ne morejo strpeti, zato gredo iz dvorane za ves čas predavanja, vprašujejo se zunaj «ali še bode dolgo pridigal» ter se vrnejo v dvorano šele po «pridigi». To se dogaja, to se bode dogajalo tako gotovo, kakor sedim v tem, ko to pišem, pri pisalni mizi. — Nemara pa imajo le prvi prav, ki trdijo, da se ublaži s takšnimi zabavnimi sredstvi resnost večerov. Saj se tudi lek ponuja v sladki vodi in ne izgublja nič na svoji moči. — Mene nihče o tem ne prepriča. Jaz vztrajam pri trditvi, da izgubijo obiteljski večeri s teatralnimi priveski svoj pomen popolnoma. Principijelno moram biti proti vsakemu mešanju pedagogike z valčki in serenadami, učitelja z muzikantom. Zabavi

bodi posvečen zabavni večer, resni pedagogiki pa resno, pošteno delo! — Če mi kdo poreče, da bi bilo vsaj začetkoma dobro nekoliko reklame za obiteljske večere, mislim da bi bilo vsekako nevarno sredstvo, vabiti občinstvo k znanstvenim razpravam z gledališkimi listi, Dokler bi se skrbelo za zabavo, bi občinstvo hodilo k obiteljskim večerom, ko bi se pa vesele točke jele opuščati, bi se število naših poslušalcev kmalu zmanjšalo. Pustimo torej šarlatantska sredstva za popularizacijo zadeve, ki ima dovolj življenske sile v sebi, da si tudi lahko sama pomore.

Pustimo stvar, naj po svoji lastni veljavi dela reklamo za sebe Učitelj naj povabi vse roditelje k udeležbi pri obiteljskih večerih. Na vsak način naj obveže z besedo par rodbin k posetu, vsaj najuglednejše. Potem pa naj uravna svoje predavanje tako, da bode stvar sama sebi najboljše priporočilo.

Samo ob sebi se razume, da mora biti poset prost vsakih ovir, torej ne nabirajte pri takšnih prilikah za nobeno stvar, da se ne bodo rogali «novourejeni beračiji».

Še na nekaj bi tu opozoril. Pomnimo dobro, da ni ravno predavanje edina točka dnevnega reda naših večerov, in niti najglavnejša. Važen je zlasti razgovor, ki sledi predavanju. Tu stopi učitelj v ozadje in prepusti oblast staršem, ki sicer od početka boječe in nesigurno, toda polagoma vedno pogumneje govore o povedanih resnicah, o načinu, kako bi se dalo to ali ono uporabiti v vzgoji itd. Učitelji naj se tu ne riva v ospredje! Le če ga kdo direktno vpraša, naj mu odgovori, nikar pa naj se ne zahteva, da se mu poveri tudi tukaj glavna beseda. Odgovarja pa naj prijazno in ljubeznivo na vprašanja, ki se mu stavijo brez ozira na to, ali so umestna ali neumestna, pametna ali «neumna». V marsikateri «neumnosti» se skriva prav globoka misel, katere ni znal vprašalec prav razjasniti. — Učitelji pri teh razgovorih zopet izvedo vse od roditeljev, karkoli hočejo konstatirati z ozirom na individualnost otrok. Seveda mora taktno postopati in oprezno sukati jezik, da nikogar ne zbede. In potem bodo ravno ti pogovori za obiteljske večere najlepša reklama, pe tudi največjega realnega pomena.

VI. O osnovi in obliki predavanj in razgovorov.

O predavateljih.

Najvažnejše vprašanje cele razprave smo si pustili za zadnje poglavje. Kaj torej naj predavamo? Le v širokih potezah moramo v prvem, teoretiškem delu dajati potrebna navodila.¹ Vrhovno načelo nam bode:

¹ V posebnem praktičnem delu, katerega mislim priobčiti v prihodnjem letniku «Popotnika», če mi da ljubi Bog zdravje, bom govoril obširno o snovi predavanj in podal izvedene teme, dispozicije in teme same. Pis.

Izbrati moramo takšno snov, da se doseže svrha obiteljskih večerov, kakor smo jo postulirali v prvih poglavjih. **Snov mora imeti dovolj privlačne sile, zanimati mora dom in šolo.**

Iz tega vrhovnega navodila izvedemo vsa druga stranska navodila.

Snov nam bode nujalo predvsem vzgojeslovje, deloma tudi ukoslovje, deloma tudi zgodovina pedagogike. Ker pa nimamo samo duševnega zdravja naših gojencev na mislih, moramo predavati tudi o higijeni, ki bode nujala bogato polje. Šolsko vprašanje, vprašanje o vzgoji je nadalje ozko zvezano s sociologijo. Estetika in etika bodeta nujali obilo gradiva. Pri higijeni moramo misliti na higijeno šolskega poslopja in privatnih stanovanj. To so torej predvsem one znanosti, iz katerih bomo črpali.

Snov bodi primerna poslušalcem, občinstvu. Ne bodeš govoril uradništvu to, kar kmetu. Tudi mestne razmere moraš upoštevati pri izboru snovi, in pa potrebe šole. Ko bi hotel takoj pri prvem večeru govoriti kmetu o potrebi umetniške vzgoje, mislim, da ne bodeš imel dosti vnetih poslušalcev, pač pa bode marsikateri dvomil, da je v tvoji glavicici vse v redu. Občinstvo treba prej vzgojiti, zato je treba nekega načrta v razporedbi predavanj. Od priprostih, lahkoumevnih, najbližjih zadev k težjim, bolj zverženim, bolj oddaljenim, to bode nemara tudi tukaj edino prava pot. Vsako predavanje bi naj bilo nekaki zvezi s starimi predavanji, pa vendar toliko samostojno, da je ume tudi tisti, ki pri prejšnjih večerih ni bil navzoč.

Snov bodi narodno barvana. Slovensko učiteljstvo delaj v prvi vrsti za slovensko šolo in za slovenski narod. Brutalna epoha, v kateri živimo, ne mara idealizma, ne mara za sedaj popolnoma nečasnih sanjarij o narodni vzajemnosti in o mednarodnem delu na polju šole. Ravno pri obiteljskih večerih lahko odkrijemo staršem kruto potrebo brezobzirne narodne vzgoje. Če vzgajajo drugi narodi svoje sinove v nacionalne «Übermenschen», potem ne bomo zalivali doma lipovih drevesc. Radikalno narodna vzgoja je nam edini lek za narodne rane.

Kar se tiče oblike predavanj, je kmalu vse povedano, deloma moramo ponavljati na tem mestu že povedane stvari.

Predavanja naj bodo vedno kratka, zlasti v začetku, ko še nimaš vzgojenega občinstva, naj se ne vlečejo po več ur, ali celo po več večerih. To utruja in ozlovoljuje. Saj se da snov tako odbrati in prikrojiti, da dobimo organiško celoto za vsak večer. Poslušati par ur istega govornika, to je težka stvar za razumnika, za akademika; za priprostega človeka je to absolutna nemogočnost.

Jezik predavanj bodi priprost, tako da te bodo umeli vsi prisotni. Ne mislimo tu, da bi moral biti trivialen, rovtarski. A vsi vemo, kako težko je najti takšne zveze besed, da se dozdeva priprostemu člo-

veku da govorimo «kakor bi rožice sadil», kakor so se Bizeljani izrazili o Slomšku. Poslušaj tega mojstra, čitaj njegove knjige! Lahko olikano govoriš, in sleherni težak te umeje, lahko pa tudi nanizaš besede v takšnem redu, da ti živ krst ne bode mogel slediti. Zlasti bi te svaril pred gostobesednostjo in dolgovoznostjo. Kar hočeš povedati, to reci moški, v par jedrnatih stavkih. Blestečih period ne uporabljaj, tega kmet ne more umeti in ne ceniti.

Jezik bodi nazoren. Kdor je čital evangelje, ta pozna pravi vzor poljudnih predavanj, ta ima pa tudi vzor nazornega jezika. Primeri, sami primeri, nikjer neprebavljivega doktrinarstva. Kako težko se zopet čitajo listi nekaterih apostolov! V evangeljih ti seva iz vsake besede navdušenje, prepričanje o resnici ideje. Kdor bi znal danes tako govoriti, ta bi pridobil za svoje nauke ves svet.

Na vsak način predavaj prosto. Ne čitaj iz knjig; ne čitaj z listov, živeje bode, naravneje, in globlji vtis bode naredilo, če govoriš tako, kakor bi to vse čital v navdušeni notranjosti svoji. Pa naj se tvojemu govoru ne pozna, da si se vse to lepo naučil na pamet!

Pri predavanjih se poslužuj nazoril. Seveda, v večjih mestih je to vse lahka stvar. Tam so pri šolah kabineti, muzeji, zbirke učil, o katerih se nam na vasi niti ne sanja. — No marsikaj pa tudi lahko storimo v naših skromnih odnošajih. Imej pri predavanjih vedno šolsko tablo blizu sebe, kredo in gobo pa na mizi. Riši in piši, kar se da, in kar ne bodé umetniško dovršeno, naj se spozna vsaj iz par grobih potez. — Napravi si doma nazorila, diagrame, sheme itd. Prinašaj knjige s seboj, v katerih so uporabne slike, poslužuj se vobče vseh sredstev, katerih le zmoreš, in o katerih si obetaš, da ti bodo mrtvo hesedo oživila.

Pri pogovorih, ki sledijo predavanjem, postopaj razumno. Govori z ljudmi prijazno, a moški. Ne zavračaj neukosti z brutalnostjo, ne posmehuj se naivnosti, ne ironiziraj in ne delaj se pre-pametnega. Razgovarjaj z ljudmi kakor z davnimi, milimi prijatelji, katere uvažuješ in spoštuješ, katere ljubiš, ker ljubiš njih otroke, katerih slabosti tvoje oko veikodušno ne opaža. Ne bodi prepotenten! Nikdar ne zabi, s kom imaš posla: z neukimi ljudmi, včasih celo z analfabeti. V omikanem društvu vedi se še oprezneje, kajti najmanjša netaktnost ti more mnogo pokvariti. Vzpodbujaj k vprašanju, ne bodi tiran v svojem mnenju in ne bodi oblastnež, ki društvu vsiljuje samo lastne nazore, lastno mnenje in lastno znanje. Če sam izprašuješ, bodi oprezen, da ne vzbudiš suma nizke radovednosti. Če dajaš nasvete, stori to v takšni obliki, da ne razžališ. Če govoriš o otrokih, bodi si vedno svest, da govoriš s starši, katerim je otrok največje dobro, največji zaklad na svetu, katerim je pokvarjen otrok še vedno oboževan idol, ali vsaj

najbolj skeleča rana preveč ljubečega srca. Ne muči ranjenega materinega srca, to je največji greh na svetu! Tolaži in svetuj, če je dete pokvarjeno, vzpodbujaj, nikar pa ne gredi s preostro grajo skrbnim staršem veselja nad otroki. Vedi, da je najpokvarjeneje dete materinemu srcu vedno najbližje, ker ga ljubi s solzami!

In tako bi se dalo še mnogo navesti. O vsem potrebnem te bode bolje kot moje teoretiško razmišljanje poučila živa praksa. Tam med starši se bodeš dosti naučil, samo odprte oči imej in opazuj. Potem bodeš lahko sodil moje besede: popolnil jih bodeš, pridal, kar manjka, popravil, kar je krivega v njih. Spoznam sam svojo slabost, zato želim, da si pridobim pomagačev.

Predavatelj, sklicatelj obiteljskih večerov mora biti kakor sem že omenil, uvaževana oseba. Zato bodo delali na tem polju zlasti starejši učitelji in učiteljice, po zmožnosti bodo prevzeli delo oni, ki so sami tako srečni, da se vrnejo po delu v javnosti v krog svojih otrok. Govor učitelja, ki je sam oče, ki si je sam **dobro** vzgojil svoj zarod, ta bode tehten, ker vsak ve, da prihaja iz iskustva.

Higijeniška predavanja najoskrbe po možnosti šolski zdravniki. Pridobiti jih v ta namen ne bode težavno. O stanovanjih in poslopih bode govoril v večjih mestih stavbenik.

Omenjati bi še moral, da je mnogo takšnih tem, vprašanj, katerih učitelj ne bode mogel obravnavati, ne da bi se čutil nekako nesvobodnega, ker so namenjene materam v prvi vrsti. Tedaj bode dobro, da skliče učiteljica **materinske večere**, kjer se bodo taka kočljiva vprašanja lahko obravnavala brez priderije, pa tudi brez več ali manj upravičenega stida.

VII. Beseda slovenskim tovarišem.

Povedal sem o obiteljskih večerih vse, kar sem smatral za koristno, da se ve. Sedaj izročam daljno nalogo Vam, dragi tovariši. V tujini živim, in ne morem Vam pomagati pri delu, kakor bi tako iz srca rad. Vi uvedite to misel v prakso, vi vdahnite mrtvi stvari življenje; uravnajte vse tako, da bodo obiteljski večeri postali za nas Slovence istega pomena, kakor si nemara v preveliki idealnosti obetamo.

Ne zanemarjajte tega sredstva, ki Vas približa ljudstvu, ki bode populariziralo naše šolstvo. Ne proti narodu nam je hoditi, ampak z njim, združiti se imamo z njim, in če stopamo v višjih slojih, v kar nas upravičuje naša omika, dvignimo narod k sebi. Potem bode naš narod postal krepak, v kulturi svoji v resnici sposoben za obrambo v

velikem boju narodov za obstanek. **Le s prosvečenim narodom se moremo bojevati proti prosvečenemu narodu.**

Naj Vas ne ustraši neuspeh v začetku. To bode vse minilo, samo ako bode te vztrajni in — voljni. Slovensko učiteljstvo je že toliko storilo za razvoj narodne zavesti. Natovorimo si še to delo, še to dolžnost, koristilo bode narodu, pa tudi — nam. Začnimo z obiteljskimi večeri najprej po naših mestih in trgih. Potem se bode ideja širila naglo iz teh središč po deželi. Uporabimo tisk za reklamo, poročajmo o vsakem obiteljskem večeru v dnevnikih obširno, da iskra zaneti tudi drugod in da postane vsaka šola širom naše domovine v resnici «ljudska», narodna šola, to je ne samo učiteljeva, ampak skupna last učiteljev in občinstva, **za katere dobrobit, za katere razvoj tekmujeta obe stranki v plemeniti borbi.**

O ESTETIŠKEM DEKLAMOVANJU V LJUDSKI ŠOLI.

SPISAL DR. J. BEZJAK.

(Dalje.)

B. Oziralni naglas.

Doslej sem govoril o naglaševanju stavkovnih besedi brez ozira na druge stavke ali na druge misli, brez ozira torej na skupni tok bodisi govornice bodisi spisa, v katerem je dotični posamezni stavek le del in sicer neločljiv del celote. Imel sem pa že priliko, da sem namignil še o nekem drugem naglasu, ki je še večjega pomena nego temeljni naglas. V vsakem stavku tekoče govornice ali tekočega spisa stoji ta ali ona beseda v nekem posebnem notranjem ali logičkem razmerju z mislijo, izraženo v prejšnjem stavku, ali pa tudi z mislijo, ki niti ni izražena z besedami. To razmerje označimo s posebnim naglasom, ki ga položimo na dotično besedo. In ta naglas imenujemo oziralni naglas. Glavna razlika med temeljnim in oziralnim naglasom je torej le-ta: temeljni naglas urejuje naglaševanje vsake besede v stavku z ozirom na slovniško razmerje posamnih besed ter se nahaja v vsakem stavku, ki ga izrečemo zase: oziralni naglas učinja pa na posamezne besede brez ozira na njih slovniško stališče v stavku, ampak le glede na stavkovni zmisel. Oziralni naglas torej lahko polagamo na raznovrstne besede v

stavku in njemu se mora podrejati temeljni naglas. Z oziralnim naglasom često naglasimo besedo, ki bi po svojem slovniškem razmerju ne dobila temeljnega naglasa; po oziralnem naglasu pa često tudi odstopijo pojmovne besede od svojega temeljnega naglasa; naposled polagamo z oziralnim naglasom še večjo jakost naglaševanja na besede, ki že itak stojе v temeljnem naglasu.

Učinek oziralnega naglasa je torej skratka dvojen; ali z manjšo je ali zvečuje glasovno jakost.

Oglejmo si prvi slučaj! Recimo, dva popotnika si ogledata tuje mesto ter stopita pred stolno cerkev. Na to eden vzklikne: ta cerkev pa je krasna! Kako bo tu naglasil? — Temeljni naglas položi na povedkov imenovalnik krasna, osebkuje besede «cerkev» pa ne naglasi; ta-le odstopi od temeljnega glasu, ki ji gre, kakor smo že slišali, po slovniškem razmerju. To je posledica oziralnega glasu. Reč, ki je izražena z osebkuvo besedo, obadva vidita, cerkev neposredno zaznavata; torej dotične besede ni treba posebej naglasiti. Kdor vino pije in reče: To vino je imenitno, položi naglas samo na povedkov imenovalnik. — Ako kdo izbira blago in mu trgovec reče: Sukno je pristno in platno je pristno, naglasi le-ta gotovo osebkuvi besedi «sukno» in «platno», kajti kupec je seveda prepričan o dobroti tega ali onega blaga; prodajalec mora torej blago poudarjati. Ako pa bi kupec dvomil ter dalje vprašal: «Mislite li, da je platno res pristno?» bi prodajalec naglas položil na povedkovo besedo ter rekel: «Platno je pristno».

Nekdo vpraša: «Kaj dela sedaj naš škof?» Drugi pa odgovori: «Naš škof hodi sedaj birmovāt». Osebkuva beseda v tem odgovoru ne dobi naglasa, ker jo je vprašalec že prej izrekel: predstava o «našem škofu» je drugemu, ki odgovori, že znana. Od povedka «hodi» pa stopi naglas po znanem, gori razloženem pravilu na namenilnik «birmovat». Ako se isti stavkov člen ponavlja, izgubi drugič naglas, če ga je prvič imel, ker je že znan: prišli so kmētje, prišli urādniki, prišli učitelji. In če postavim povedek samo enkrat, se stavek glasi: prišli so kmētje, urādniki, učitelji, v katerem stopnjujem naglas proti koncu. Sedaj tudi prav dobro uvidimo, zakaj osebni zaimki nimajo naglasa.

Prijatelj me sreča in vpraša: «Kaj je novega?» Odgovorim mu: N. N. (neki znanec) se je usmrtil. V takem slučaju bom naglasil osebkuvo besedo in povedek po prvotnem slovniškem pravilu, kajti oba pojma sta nova in šele stopita kot predstava v prijateljevo zavest. Prijatelj tega ne more verjeti ali ni prav slišal imena ter vpraša dalje: «Kdo se je usmrtil?» Na to odgovorim še enkrat: «N. N. se je usmrtil», naglašam pa samo osebkuvo besedo, kajti povedek je že imenovan. Ko bi pa prijatelj vprašal: «Kaj je storil N. N.», bi mu odgovoril: «N. N. se je usmrtil» ali samo Usmrtil se je, s temeljnim naglasom na povedku.

Kakor je tedaj jasno, odstopijo pojmovne besede vselej od temeljnega glasu takrat, kadar se stvari ali reči vidijo, ki je o njih govorjenje, kadar se same ob sebi razumejo, kadar so se ravno prej imenovali. V stavkih z enim povedkom in več osebkovimi besedami naglašamo te-le boljše od onega, v stavkih z več povedki in eno osebkovo besedo le-one boljše od te, zraven pa vsekdar naglas stopnjujemo proti koncu vrste z več istovrstnimi besedami.

Zviševanje glasu nad temeljni naglas se vrši po oziralnem naglasu pri nasprotju, zlasti v dveh stavkih: Kar sem jáz le míslil, si tí izvíšil; lju béz ni čakal sem, ne sov fáštva. Vzvišeni naglas imenujemo v prozi akcent ter ga ne smemo zamenjati z metriškim akcentom.

Z akcentom pa tudi lahko izražamo ozir na misli, ki niso izgovorene ni napisane: To nálogo písméno izvršim. (Zamolčana je misel: ne ustno, ki se pa v poslušalcu obudi po naglašenju príslovja «pismeno».) Vsako besedo stavka (tudi formalno) lahko zadene akcent in po vsakem akcentu dobi stavek nekoliko drug ozir, dasi ostane misel ista. N. pr. M ó j prijatelj je danes zadel srèčko. (Ne tvoj ali drug.) — M o j prijatelj je danes zadel srèčko. (Ne moj nasprotnik ali kak drug človek.) — M o j prijatelj j é danes zadel srèčko. (Ako bi dvomil kdo, da je zares zadel.) — M o j prijatelj je d ánes zadel srèčko. (Ne včeraj ali kdaj prej.) — M o j prijatelj je danes zad é l srèčko. (Nihče mu ni podaril dobitka.) — M o j prijatelj je danes zadel sr è čko. (Ne kaj drugega.)

C. Emfatiški naglas.

Še eno vrsto naglasa moram tu omeniti. Oziralni naglas temelji na razumevanju ter na stavkovnem zmislu. Imenujemo ga lahko tudi logiški naglas. Često pa se pridruži logiškemu naglasu še drug, ki zavisi samo od volje govornikove in se javlja v neki glasovni barvi (Tonfarbe). Če n. pr. rečem: To je u m ázana reč, izrazim z oziralnim naglasom, da to ni kaj lepega in dobrega, kar se je izvršilo (Nasprotje). Ako pa še vrhu tega izpremenim barvo tona, s katerim izgovorim pridevnik «umazana», zadobi akcent še drug pomen: tako lahko izrazim svojo nejevoljo, ogorčenost ali grajo. Pravim, da mi postopanje nikakor ne ugaja. Ako komu rečem: «Ti si prava m è v ža, lahko pridružim akcentu še ton zaničevanja itd. Ta naglas imenujemo s tujko emfazo ali emfatiški naglas.

O tem naglasu povem pri deklamovanju še nekaj več.

D. Stavkovni ton v pripovedavalnih in vprašalnih, oziroma velelnih stavkih.

Kdor natanko posluša, spozna, da stavkovni ton ne ostane enak, kadar kaj povem ali kadar kaj vprašam. V onem slučaju pa dem z

glasom proti koncu stavka, v tem poskočim, in sicer padem ali poskočim šele po glavnem naglasu. Prav tako poskočim z glasom, kadar izrečem povelje. Seveda ako je naglašen zadnji zlog v stavku, padem ali poskočim z glasom pri tem zlogu.¹

Razun tega še v vprašalnih in velelnih stavkih dotične besede močneje naglašam nego v pripovednih. Paziti moramo torej na glasovno jakost in glasovno višino. Vendar moramo te stavke natanko razločevati. V prašalnih stavkih proti koncu le takrat glas povzdiguje, kadar je nanje odgovarjati s trdilnico «da» ali z nikalnico «ne», to je v tako imenovanih odločilnih vprašanjih (Entscheidungsfragen); a v dopolnilnih vprašanjih (Ergänzungsfragen) padamo z glasom proti koncu. N. pr. Ali bi mi to povedal? Kdó je to storil? Kjé je Franc?

Toda tudi v dopolnilnih vprašanjih moramo proti koncu glas povzdigniti, če oziralni naglas to zahteva. Gorenji vprašalni stavek: Kjé je Franc? lahko tudi tako izgovorim, da naglasim osebkovo besedo «Franc» ter glas tu povzdignem: Kje je Fránc? To storim takrat, kadar vprašam po manjkujoči osebi, ki bi morala biti prisotna. Misel je ta-le: Vsi drugi so tukaj; kje pa je Fránc?

V trdilnih stavkih padamo vselej takrat proti koncu, kadar je misel pri kraju. Iz tega sledi, da padamo pri piki, pri dvopičju in podpičju, nikoli pa ne pri vejici: tu nastopi vprašalni ton, to je glas nekoliko povzdignemo. N. pr. In ko je bilo večér, pride prijátelj. Vendar ne smemo tega storiti premočno, kakor radi učenci delajo. Baš na ta način nastane nenaravno čitanje, ker pri vejicah hipoma preveč poskakujejo, pri piki pa preveč padajo. A prej ne smemo nikoli pasti nego pri koncu stavka, torej nikoli pred veznikom «in», kadar veže dva stavka: na to pride in rěče; dal mu je denárja in odšel. Pri besedah «pride» in «denarja» povzdignem glas, ki ostane na obeh zlogih viseč, tudi «in» izgovorim z isto glasovno višino, pri besedah «rěče» in «šel» pa padem z glasom, če ju tudi nekoliko naglasim.

Kakor vidimo, se izpremeni pripovedovalni naglas čestokrat v vprašalnega tudi v trdilnih stavkih. Ako bi n. pr. prejšnji stavek: «In ko je bilo večér, pride prijátelj» podaljšali ter še pristavili stavek, bi morali glas pri samostalniku «prijátelj» povzdigniti: pripovedovalni naglas bi se izpremenil v vprašalnega: In ko je bilo večér, pride prijátelj ter rěče. Zlasti se to zgodi takrat, kadar hočem posebno pozornost obrniti na kako stvar: v tem slučaju naglasim dotično besedo

¹ Naglasno znamenje, ki ga rabimo takrat, kadar z glasom poskočimo in na višku ostanemo, torej za vprašalni ton je ostrivec ´, naglasno znamenje za pripovedovalni ton pa je krativec ` . Reichel imenuje, kakor sem že zadnjič omenil, oni naglas vprašalni, tega pa glavni naglas. V naslednjih stavkih je ta razlika tudi označena.

z vprašalnim naglasom. Naslednji primer naj to popolnoma pojasni! Zadnji stavek Jenkove pesmi «Zaklad» bi navadno naglasili tako: «delitve več treba ni bilo» (III. čit., str. 5.). Predmet «delitve» je najvažnejša beseda, torej dobi temeljni naglas in sicer pripovedovalni naglas. Če pa hočemo prav dobro in imenitno naglasiti, izpremenimo pripovedovalni naglas v vprašalnega ter rečemo: delitve — več treba ni bilo. Tu povzdignemo glas v besedi delitve ter tako rekoč vprašamo: kaj pa je bilo z delitvijo? Po kratkem odmoru nadaljujemo, da je ni bilo več treba. Jako lep primer za ta slučaj najdeš v Schillerjevi pesmi «Der Taucher», katere zadnji verz se glasi: Den Jüngling bringt keines wieder. Vsi čakajo, ob morski obali stoječ, kaj bode z mladeničem, ki je tako pogumno skočil drugič v morski vrtinec, se li bode srečno vrnil ali ne. To vprašanje leži v njihovih očeh in to vprašanje mora deklamator tudi izraziti z vprašalnim naglasom prednašajoč: Den Jüngling (?) — bringt keines wieder. Ne deklamoval bi prav in, nedostajalo bi pravega učinka, ko bi rekel s pripovednim naglasom: Den Jüngling bringt keines wieder.

To je v kratkih potezah nauk o naglaševanju stavkov, ki ga mora učitelj uvaževati, ako želi, da njegovi učenci lepo čitajo.

A to je samo del raznih pravil in predpisov, po katerih se je učencem ravnati, da bode njih čitanje estetiško. Estetiško čitanje pa je podlaga estetiškega deklamovanja; dokler se učenci niso učili pesmi estetiško čitati, jih tudi ne bodo nikoli estetiško deklamovali. Na marsikaj jim je torej še paziti, zlasti na tempo čitanja, da ne čitajo prehitro in ne prepočasi, zdaj hitreje, zdaj bolj polagoma, kakor zahteva vsebina, stavkovni sklad in duševno razpoloženje; dalje na izražanje raznih čuvstev itd. — Toda ni mi do tega, da bi o vsem tem tu razkladal na dolgo in široko. Hiteti moram naprej, da pridem do bistvenega dela te razprave, do glavnih znakov vsake pesmi ter do pravil, po katerih se je učencu ravnati pri deklamovanju.

Predno pa začnem s tem poglavjem, naj še nekaj izpregovorim o nekem jako važnem pojavu pri logiškem in estetiškem čitanju: o prenehanju.

II. O odmorih.

Večjih stavkov ne moremo brez prenehljaja v enem dušku izgovarjati; pa tudi radi poslušalca je treba, da v takih stavkih prenehujemo ter delamo krajše logiške skupine besedi. Tako nas poslušalec laže razumeva. Na tak način nastopajo odmori ali prenehljaji in sicer ločilni, ki morajo naravno nastopati pri ločilih in zmiselnih ali govornih, ki nastopajo po logiških skupinah, ne da bi bile le-te ločene po ločilnih znamenjih. Jasno je namreč, da moramo poslušalcu češče dati časa za mišljenje nego li samo pri ločilih, če bode naše čitanje logiško in estetiško. O ločilnih odmorih mi ni treba govoriti.

Govorne odmore delamo le v daljših stavkih. Po teh odmorih ločimo, kakor sem že omenil, logiške skupine besed drugo od druge: o s e b k o v o skupino, to je osebkovo besedo ter njena določila, p o v e d k o v o skupino, to je povedek in njegova določila. N. pr.: Ena izmed glavnih posebnosti gospoda Mirodolskega | je bilo srčno veselje do narave. (Vrt gospoda Mirodolskega, II. čit., str. 32.). Prav tako stopi odmor rad med prislovje (in njegova določila, ako jih ima) ter njega glagol, zlasti, če ono-le začenja stavek. N. pr.: Pred hišo in na drugi strani hiše | je bilo samo sadno drevje. Te gredice so bile obrobljene | z vrsto preprostih cvetic, kakršnih je videti | na vsakem kmetiškem vrtu. (V istem berilu.)

Navadno postojimo tudi pred veznikom «in», bodisi da veže besede ali stavke. N. pr.: Na gospoda Mirodolskega vrtu je bilo vse polno življenja, gibanja | in petja. — Snažil je | in trebil | in rezal. (V istem berilu.)

Ako pa tvarja skupina besedi logiško celoto, je ne smemo ločiti s prenehljajem. Zategadelj ni dovoljeno ločiti prilastkov od njihovih odnosnic (Beziehungswörter), predmetov od njihovih glagolov, navadno tudi ne prislovja, če je načinovni prislov ali če tvarja s svojim glagolom reklo. To-le sem že zadnjič omenil. (Gl. str. 268. Popotnika!) Prav tam sem tudi trdil, da ne velja kratkih prilastkovih ali predmetnih stavkov po odmoru odločevati od njihovih odnosnic (samostalnikov, oziroma glagolov), če so tudi po vejici ločeni od njih.

Govorni ali zmiselni odmor je torej, kakor vidimo, imenitno sredstvo, po katerem tvarjamo stavke pregledne. Vsak učitelj, ki hoče pri učencih doseči lepo in razumno čitanje, ga mora uvaževati. Seveda učencu ni lahko spoznavati, kje mu je prenehovati, če drugače tudi dobro čita. V ta namen mu je treba hitrega dojetanja vsebine ter spretnega analizovanja. To dojetanje in analizovanje pa podpira neki jezikovni čut, ki mu pravi, kje mora postajati. Ta čut tudi mnogokrat nadomešča njegovo spretnost v analizi in razumevanju vsebine, samo da si ga mora pridobiti po marljivi in metodiško urejeni vaji.

Po teh pripravljalnih točkah preidem k estetiškemu deklamovanju.

Kakor sem že omenil, temelji estetiško deklamovanje na estetiškem čitanju. Predno se torej učenci uče lepo deklamovati, morajo znati pesmi lepo čitati. Pri estetiškem čitanju pesmi pa je treba uvaževati vsa pravila, ki veljajo o estetiškem čitanju sploh. Kar sem torej doslej opomnil o naglasu, o odmorih in mimogrede o drugih pojavih estetiškega čitanja, velja vse tudi za čitanje pesmi.

Toda pesmi še imajo posebne znake, ki se po njih razločujejo od proze. Rabijo jim namreč kot estetiška sredstva razun poetiške vsebine in sploh poetiške dikcije še pesniški ritem, stihi in rime. Zategadelj mi je dalje govoriti o teh poetiških sredstvih.

(Konec prihodnjič).

S I. MEDNARODNEGA KONGRESA ZA ŠOLSKO HIGIJENO V NORIMBERKU L. 1904.

PIŠETA: FR. KOCBEK IN M. J. NERAT.

(Dalje.)

LI.

skupini G se je razpravljalo o higijeni šolske mladine zunaj šole in o občnih stvareh.

V prvi seji je imel oficijelni referat J. Berninger z Wiesbadna o «Obiteljskih večerih in njih organizaciji» po sledečih stavkih:

1. Vzgoja in pouk sta tem uspešnejša, čim bolj dom in šola v medsebojnem razumevanju skupno delujeta.

2. Posebno sredstvo, s katerim se skrbno delovanje šole in doma bistveno pospešuje, so obiteljski večeri.

3. Prav vravnani obiteljski večeri so starišem in učiteljem, zlasti pa otrokom zelo koristni. Želeti je, da se vpeljejo z ozirom na vse vrste šol.

4. Središče obiteljskih večerov tvori vedno predavanje, ki se nanaša na vzgojo, negovanje zdravja itd. Stremiti je za tem, da se razgovora vdeležujejo stariši. Ako se razven predavanja izvajajo še deklamacije, pesmi itd., naj bodo iste kolikor mogoče v tesni zvezi s predmetom predavanja.

5. Stremiti je za tem, da se obiteljskih večerov udeležujejo razen starišev in učiteljev tudi duhovniki, člani šolskih deputacij in šolskih komisij, zdravniki in zlasti šolski zdravniki, stavbeniki tehniki itd. ter s predavanji in udeleževanjem debat pokažejo svoje zanimanje za zdravo vzgojo mladine.

Poleg drugih razprav lahko bi se v obiteljskih večerih govorilo o sledečih vprašanjih:

1. Čtivo mladine z ozirom na naše današnje razmere časa.
2. Kako pripravlja dom za šolo?
3. Kako naj dom podpira vzgojno delovanje šole?
4. O vzgojilih in njih uporabi doma.
5. O vzgoji k pokorščini doma in v šoli.
6. «Pred vsem je gledati na to, da ljudstvo ne izgubi vere». Cesarska svarilna beseda, uporabljena na dom in šolo.

Koncem le očrtanega predavanja navaja lepe pesnikove besede:

«Aus der Kräfte schön vereintem Streben
Erheb sich wirkend erst das wahre Leben!»

V živahni diskuziji je povdarjal S. Kraus z Dunaja, da dolgo niso mogli prav oživeti obiteljskih večerov, šele med delavstvom so našli največje zanimanje.

*

K. Roller, nadučitelj z Darmstadta je imel predavanje «Opravilo učencev višjih učilišč zunaj šole, smatrano z zdravstvenega stališča»; — dr. med. M. Jäger s Schwäbisch-Hal pa «O vprašanju domačih nalog na naših višjih učiliščih»; — G. Schanze z Draždan «O domačih nalogah učencev», ki je predlagal sledečo resolucijo:

«Domače naloge razen onih, ki se nanašajo na pouk tujega jezika, so z vzgojnega stališča nepotrebne. Z vzgojnega stališča napravijo več škode nego koristi. Želeti je, da se odpravijo.»

LII.

V 2. seji sta imela oficijelna referata E. Krukenberg z Kreuznacha in učiteljica H. Sumper z Monakovega «O pomenu šolsko-zdravstvenih stremljenj za matere in rodovino.» Zadnja je končala z Bismarckovim rekom, ki velja tudi za higijeno:

«Was unsere Frauen sich angeeignet haben, das werden unsere Kinder verteidigen.»

Dr. med. R. Flachs z Draždan je predaval «O higijeni obleke pri ženski šolski mladeži» ter je končno demonstriral dve dekliški obleki za starost od 10 do 12 let po svojih nazorih.

*

V 3. seji sta imela oficijelno poročilo dr. med. van Tußenbrock z Amsterdama in Th. Witry z Luxemburga «O higijeni učiteljstva» (Lehrkörper) po sledečih stavkih:

1. Higijena učiteljskih moči je šele v prvih pogojih razvoja. Poročilo o higijeni učiteljstva bi moralo tedaj podati pregled o tem, kar je iz že se nahajočih podatkov stalno ali o čem se da sklepati.

2. Za tak pregled je v prvi vrsti pomembno, kar se lahko učimo iz statistike mortalitete in morbidite z ozirom na življensko trpežnost in zdravstveno stanje učiteljev.

3. Na drugem mestu nastane vprašanje: katere so škodljive posledice, katerim so izpostavljeni učitelji v svojem poklicu?

Ali so ti škodljivi vplivi taki, da vodijo do:

- a) pravih stanovskih boleznih?
- b) prezgodnje porabe delavske in življenske moči?

4. Samo ob sebi umevno moramo na to vprašanje odgovoriti
 - a) za razne kategorije pouk dajajočih.
 - b) za moški in ženski poučujoči personal, in
 - c) za vsako deželo ali del dežele, v kolikor se po posebni uredbi pouka karakterizujejo.

5. Občno takšno možno sklepanje je šele potem mogoče, ako se bode iz zaznanj različnih dežel izluščilo najpoglavitnejše in skupno gradivo.

Končna sklepanja.

Sledeče sklepanje se nanaša samo na moško učiteljstvo, ker nam za ženski del manjka skoraj vseh podatkov.

1. V vseh statistikah pomiranja, ločenih po poklicih, kaže ona za učitelje nizko število mrenja.

2. Posebne stanovske bolezni za učitelje se do dandanes ne morejo navajati.

3. Učiteljev poklic spada torej, občno govorjeno, k zdravim poklicom. Z ozirom na tuberkulozo, mrenje na možganskih boleznih in nevrastenijo se sme ta sklep le s pridržkom izvajati.

4. Višja umrljivost učiteljev na tuberkulozi, ki je razvidna na nekaterih statistikah, zadeva gotovo najbolj elementarne učitelje. Skoraj se kaže, da učiteljski poklic provzroča predispozicije tam, kjer se izvršuje pod zelo neugodnimi higijeniškimi pogoji. Natančnejše preiskave so potrebne.

5. Višje število pomiranja učiteljev na boleznih možgan zadeva gotovo učitelje višjih učilišč. Natančnejše preiskave so potrebne.

6. Ni dvomiti o češčem nahajanju nevrastenije med učiteljstvom, čeprav se ne mora še statistično dokazati. Natančnejše preiskave nas bodo morale poučiti, ali temeljijo predisponirajoči vzroki v poklicu samem, ali v okolnostih, ki leže poklicu blizu. Zadnje se nam dozdeva skoraj najbolj verjetno. Primerjajoči studij odnošajev med učiteljstvom raznih dežel nam kaže pot, kjer se bode to vprašanje dalo rešiti. Dokazana naloga mednarodnega kongresa za šolsko higijeno se mi dozdeva, da se taka preiskovanja organizujejo.

Ob koncu zanimivega in obširnega predavanja je Th. Witry podal še sledeče stavke:

1. Učiteljska služba, učiteljsko izobrazovanje in šolske obveznosti so temelj, na katerih sloni ljudska šola.

2. Socijalno in ekonomiško vprašanje ljudskega učitelja naj bi odgovarjalo važnosti službe. To naj bi bilo tako, da izključuje vse šoli in učiteljevem ugledu nestrpljive postranske službe in delovanja.

3. Nadaljna samonikla izobrazba je učitelju vir stanovske veselosti in krepka opora njegovemu pouku. Ona je prezervativ proti rutini in naj

bi se pospeševala po dobro organizovanih učiteljskih knjižnicah in dobro urejenih šolskih muzejih, ki naj bodo učiteljem dostopni.

4. Vmesni izpiti do dosege višjega učiteljskega diploma naj bi se modro omejili, da se s pripravami za iste učitelji ne preobložijo in se s tem ne škoduje šoli.

5. Stremiti je za tem, da se mesto enorazrednic ustanovljajo večrazrednice. Postavne odredbe naj določijo najvišje število učencev vsake šole, kadar se pri dosegih istega mora šola deliti.

6. Podlaga pouka je enotno organizovan učni načrt, ki določa učni smoter in razdelitev učne snovi za različne razrede vendar takó, da imajo na večrazrednicah posamezni učitelji v mejah njim odkazane naloge primerno prosto roko. Učitelj ima skrbeti, da razporedba predmetov odgovarja pedagoškimi in higienskim določbam. — Isto velja za nadaljevalne šole, katere vodi učitelj. — Prednostno poučevanje posameznih učencev na stroške občnosti je izključljivo, ker se ne strinja s smotrom ljudske šole in odgovornostjo učitelja.

7. Da se učitelju naloga olajša in njegov pouk pospeši, je potrebno, da ima vsa potrebna učila in nazorila na razpolago, kakor tudi za praktično stvarni pouk potrebne zbirke.

8. Bistveni pogoj in olajšanje poučevanja je dnevna skrbna priprava učitelja na njegov pouk, dnevnik.

9. Pismene domače naloge, katere ima učitelj v prostem času opravljati, naj se z ozirom na starost učenca na najnižjo dopustno mero omejijo. Naj pa bodo toliko skrbneje izbrane in naj tvorijo dobro premišljeno celoto.

10. Da se izogne preobloženju učitelja in učencev, naj sledi vsaki učni uri kratek odmor 8—10 minut, v katerem se izvršujejo pod vodstvom učitelja telesne vaje učencev na šolskem dvorišču ali pri odprtih oknih v učni sobi sami. Daljši odmor naj sledi pri vsaki drugi učni uri, ker sodrži poldnevni pouk 3 ure. Odmor med dopoldnevnim in popoldanskim poukom ne sme biti prekratek ter za učitelje in učence brez šolskega dela. Pouk v posebnih predmetih, kakor risanju, ženskih ročnih delih, naj se v interesu pouka kakor higijene po možnosti vrši v posebno opremljenih sobah. Za deška ročna dela je to samo na sebi razumljivo.

11. Učiteljem, ki vodijo še kakšno večerno šolo, naj se dovoli radi večjega iz tega izvirajočega dela vsak teden še drug pouka prost popoldan, kjer se to še ne nahaja, za dobo iste šole. Na koncu trudapolnega zimskega tečaja naj se mu dovolijo daljše počitnice tam, kjer niso glavne počitnice o veliki noči.

12. Kakor morajo vsi šolski prostori odgovarjati higienskim zahtevam, tako mora tudi učiteljevo stanovanje imeti zahtevane lastnosti zdravega stanovanja.

13. Vsi sodelovalci na poprišču vzgoie mladine kot poklicani faktorji naj podpirajo učitelja v njegovi nalogi, da s svojim delovanjem odstranjujejo ovirajoče težkoče in pred vsem skrbe za redni šolski obisk. Učitelj bodi v ožjem stiku z domom, kajti stariši so prvi poklicani, da sodelujejo pri vzgoji otrok.

14. Učitelj naj se ravna po določenem življenskem pravilu, ki se nanaša na menjavo duševnega vpreganja in izpreganja (delo in odmor), s potrebnimi telesnimi vajami in delom, zlasti na vrtu, da se telo in duša zdrava ohranita in da se doseže za svoje uradno delovanje stanovska zadovoljnost.

LIII.

«O vprašanju preobloženja učiteljic» je kratko (radi časa) govoril dr. med. R. Wichmann s Harzburga, trdeč, da nemške učiteljice niso občno preobložene z delom, in če so, je vir temu iskati izven šole. Natančneje citaj njegovo brošuro v zalogi K. Marhold v Halle a. S.

Da bi se izognili dopustom in umirovljenju učiteljic po malo letih, je nasvetovala L. Siegl, učiteljica z Monakovega:

1. telesno ojačenje v mladosti,
2. zdravniška (uradna) spričevala pri vsprejemu v samostanska in posvetna učiteljišča in sicer pri vstopu v preparandijo kakor tudi v seminar,
3. reformo strokovne izobrazbe in podaljšanje časa za izomiko,
4. sanitarno uravnanje prostorov na učiteljišču,
5. reformo nadaljne izobrazbe in izpita usposobljenosti,
6. zboljšanje plače na deželi,
7. posebno zboljšanje razmer za plačo in povišanja.

*

V 4. seji je pred obravnavo dnevnega reda predložil prof. dr. Breitung s Kurgburga na upravni odbor sledečo resolucijo:

«Ker stavijo drugi časi druge zahteve, tako se mora izreči, da potrebuje šola, kakeršna je, reforme v duhu časa. Potrebno je, da se postavi šola v službo socijalne reforme. Zahtevati se mora, da se v šoli razlagajo temeljna pravila o zavarovanju invalidov in starosti, za oskrbovanje pri nezgodah in boleznih na podlagi konkretnih zgledov. Le s sodelovanjem šole se doseže popolno razumevanje in individualno sodelovanje za velike socijalno reformatorične naloge sedanjosti in prihodnosti, zlasti na polju «socijalne higijene» v najširšem pomenu.»

*

Dr. med. J. Weigl z Monakovega je govoril «O zajutreku šolske mladine». V diskuziji je predlagal dr. med. W. Böttger z Berolina resolucijo:

Prvi mednarodni kongres za šolsko higijeno zahteva: Na vsaki šoli mora biti ena soba na razpolago, kjer se otrokom za zajutrek dajajo le alkohola in kofejina proste tekočine (mleko, kakao iz ovsa, sladna kava, selter itd.) proti nizki odškodnini.»

LIV.

Fr. Zollinger s Curiha je kratko govoril «O ustanovitvi mednarodnega urada za vzgojo in prireditvev mednarodnih razstav za skupno vzgojo in pouk, kakor tudi dobrodelne naprave.»

Ta mednarodni urad za vzgojo bi imel sledeče naloge:

- a) zbiranje postav, uredb, poročil, oficijelnega in privatnega značaja, večjih del in važnejših manjših del, ki se nanašajo na pouk in vzgojo v najširjem pomenu besede;
- b) izdajanje letnega poročila o stanju pouka in vzgoje v posameznih državah in o najvažnejših organizacijskih zakonih v nemščini, francoščini in angleščini;
- c) zbirko načrtov in podob o šolskih stavbah ter o njih notranji in zunanji uredbi, in začasnih publikacijah najznamenitejših pojavov na teh področjih;
- d) poročanja na urade in zasebnike;
- e) vzbujanje k delu v rešitev vzgojnih problemov.

*

V 5. seji je govoril A. K. Chalmers z Glazgova «The Hygiene of School Life», — dr. T. Heller z Dunaja pa «O nevarnosti otrok po bolešno nadarjenih in npravstveno defektnih nadzorovalnih osebah.» Zadnje poročilo je toli zanimivo, da bi bilo vredno, da bi ga v poljudni besedi objavil kateri razširjen časnik v blagor naše mladine od najnežnejše dobe do vstopa v šolo. Koliko škodujejo bolehne (tuberkulozne, venerične, pijančljive) nadzorovalne osebe, bodisi dojlke, dekle, bone itd. malim otrokom, o tem mnogi stariši niti ne sanjajo. Taka predavanja bi bila tudi kaj umestna na obiteljskih večerih. (Konec sledi.)

KNJIŽEVNO POROČILO.

OCENE.

Učne slike iz zemljepisja Vojvodina Kranjska. Uredil Anton Majer. Založil L. Schwentner. 1906.

Dr. Félix Thomas pravi v svoji knjigi «La suggestion»: «Teško si moremo predstavljati, kako pogubno vpliva na našo dušo želja, najti vedno nedostatke stvari, se veseliti bolj nad njenimi hibami, kakor nad prednostmi in ne hvaliti nikdar odkrito in brez ovinkov. Takšno prizadevanje ponižuje mišljenje in usušuje srce, kajti ubija navdušenje, katero edino nas stori zmožne, shvatati krasne stvari in dobre čine.» S temi besedami je učenjak začrtal pravi kritiki pot. Ne veselju nad nedostatki se moramo udajati, ampak radosti, če najdemo kaj dobrega, kaj v resnici lepega.

Knjižica, s katero se imam baviti, nuja dovolj prilike, da se razveseliš. Mnogo dobrega je v njej, mnogo lepega. Da ni brez napak, to je pač usoda človeškega dela. Stremimo v svojih delih po popolnosti, a ta jc nedosežna. Le približati se ji moremo. Kar sami štejemo med najboljše naše plodove, to se drugim v luči drugih vodilnih misli ne vidi pravilno. In tako kritikuje vsakdo s svojega stališča, pod vplivom svojih nazorov. Kdo nam daja gotovost, da so ravno ti nazori pravilni, ki jih sugeriramo drugim? Kritika kritike bi bila torej večkrat na mestu nego kritika dela. Šele v takšnem boju se jasnijo ideje in resnica zmagaja, četudi ne vselej. In s tem skepticizmom se lotim sam — kritike.

Knjižica ima namen, pomagati učitelju pri domovinoznanstvu. Na 77 straneh velike 8° se reprezentuje v lepem, pravilnem, preglednem tisku (knjigo je tiskala «Zvezna tiskarna» v Celju) prav uporabna snov. Več menda iz tega predmeta ne bode treba jemati, ako ne vštejemo one snovi, katero mora učitelj nabrati sam za najbližjo soseščino in pa za Ljubljano, katero je pisatelj v svoji obravnavi izpustil, dosledno se držec vodila, da bodi knjiga natančna slika domovinoznanskega pouka v Ljubljani sami, v ljubljanskih šolah, ker se je v domoznanstvu domače mesto že v pretečenem šolskem letu do dobra obravnavalo.

Vsa Kranjska dežela se obravnava tako, da učenci dozdevno na umišljenih izletih snov nekako sami najdejo. Ta misel ni nova. Več metodikov je priporočalo takšna potovanja v duhu. Orientacija v deželi sami se s tem znatno pospešuje. Toda učenec je le dozdevno samodelaven. Skoro vso snov podaja učitelj sam, niti z zemljevida je ne posnamejo otroci, in s tem je ta metoda obenem tudi izgubila glavno veljavo. Ko bi se učenci navajali, čitati z natančnejih kart vse to, kar bi naj vedeli pozneje, potem bi ta metoda gotovo izvrstno učinkovala. Isto tako bi bilo dobro, ko bi po potovanju, četudi kratkem, a istinitem, učenci sami sestavljali zemljevid. In to znanje v čitanju zemljevida ravno bi učence usposobilo, podajati se v duhu na potovanja in z zemljevida potem čitati vse, kar je treba vedeti in znati. Maier se pa drži vedno istega pravila: učitelj potuje v duhu in riše pri tem na tabli obrisek, ki se polagoma razširja in popolnjuje, potem sestavi v celoto — v zemljevid kranjske dežele. — Iz tega je razvidno, da samodelavnosti pravzaprav tukaj ni, otroci vedno percepujejo.

Po natančni, jedernati ponovi gradiva prejšnjega šolskega leta se vrši prvo potovanje (istinito) na ljubljanski grad. Najpreje se določijo glavne in stranske strani neba. Potem se poda pojem «dežela» in sicer «kranjska dežela». Zakaj že tukaj? Seveda je to težka naloga in tudi v knjigi je izvedena zelo nesigurno. Tudi nekaj številčk se poda kar tukaj, ki se bodo seveda najbrž hitro pozabile. Potem sledi razdelitev kranjske

dežele. V šoli se potem to ponovi. — Nato se pokaže in pogovori zemljevid kranjske dežele. In tu se zopet podaja mnogo tega, kar bi se dalo induktivno če ne takoj tukaj, pa pozneje dognati.

V tretjem poglavju se zopet izleti na grad. Namen izletu je ogled kranjskega gorovja. In tu se sedaj podaja takoj dober del kranjske orografije. V šoli se ponovi in riše, na zemljevidu se pa potem še enkrat vse poišče.

V četrtem poglavju se potuje po Gorenjskem, najpreje do Kamnika, potem na Šmarno goro, v Kranj, do Karavank, do Julijskih alp in v Bohinj. Omeniti moram takoj, da se podaja takoj tudi kulturna geografija pri mestih in vaseh in predelih. Po vsakem potovanju se poda nekoliko zgodovine, ki se nanaša na dotične kraje: tako se govori o rokovnjačih, o taborih v turških časih, o srčni Skaručanki (prav neverjetna dogodbica), o Prešernu, o Lambergarju, o začetku blejskega grada. Ko se združi snov, ki se je našla o Savi, se poda še pregledno ponovilo Gorenjskega po shemi: meje, gorovje, ravnine, podnebje, vodovje, mesta, trgi, vasi, grad, občila, pridelki, izdelki (obrtnost). Tako se potuje tudi po Dolenjskem in Notranjskem, potem sledi pregledno ponovilo Kranjske po Baurovem zemljevidu (shema: prebivalci, razdelitev dežele, meje, gorovje, ravnine, podnebje, vodovje, mesta, trgi, vasi, gradovi in razvaline, občila, pridelki, izdelki, morska višina, deželni grb, kranjski deželni zbor). V 8. poglavju se podaja nekaj zgodovine: iz najstarejših časov, Rimljani na Kranjskem, Huni, Stari Slovani. Knjigi so potem še pridejani trije obriski treh delov Kranjske. To je torej vsebina knjige.

Snov je dobro izbrana, jezik še dokaj lep, četudi tu in tam malo neokreten (Karavanke so morali razstreliti!). Vodilne ideje so pridržane od početka do konca knjige.

Kdor uči po Maierjevi knjigi, bode učil tako, kakor smo bili navajeni skoro povsod, le malo modernejši bode pouk radi potovanj. Učenci se bodo znali po deželi orijentirati, poznali bodo prometna sredstva in bodo dobili nekak pregled čez kulturno stanje kranjskega prebivalstva. Znamenja na zemljevidih bodo precej dobro poznali, tudi merilo se je upoštevalo, kar ne najdemo povsod. Popolnoma seveda zemljevida ne bodo umeli, posebno orografija bode ostala nepojmljiva, kar se pa bode v poznejših letih popravilo. Tudi zgodovine bodo precej poznali, četudi v pravljičah, kar ni napačno za to stopinjo.

Jako dobro je Maier opozoril na uporabo učil pri zemljepisnem pouku. Na žalost po naših šolah nočejo spoznati resnice, da je beseda le mrtva, če je ne podpira tudi zaznava s čuti. — Kar je bilo mogoče, vse je pisatelj izkoristil. Zlasti nas veseli, da je razglednici odkazano (in to po vsej pravici!) tako važno mesto. Naj bi se ta način temeljito udomačil pri nas. Zbirke razglednic bi se dali z malimi stroški utemeljiti po vseh šolah, zraven tega bi se še lahko gojilo znanje med učenci različnih mest in slovanska vzajemnost. — Tudi pridelke in izdelke priporoča Maier prinašati v šoli, tudi važna stvar, ki je ne moremo dovolj poudarjati. V tem oziru je knjižica res imenitno rešila svojo nalogo.

Prav moderno je v knjigi tudi razjasnjevanje prometnih sredstev. Učijo se učenci spoznavati in čitati vozni red, kar bi se naj godilo v vseh šolah, presojati razdalje. — Tudi uporaba zemljepisne snovi za spise se priporoča.

Knjiga ima torej mnogo vrlin in jo priporočamo kar naitopleje svojim tovarišem. Saj nič ne deje, da je spisana neposredno za pouk v ljubljanskih šolah; mutatis mutandis dobi učitelj prav uporabno snov za svoj pouk.

Sedaj pa nekaj lastnih nazorov.

Ne da se tajiti, da hodi moderni zemljepisni pouk po čisto drugih stezah nego jih je načrtal Maier v svoji knjigi. Ne bodem mnogo o tej stvari govoril. V Majcenovi metodiki najdeš vse to na široko povedano, če ne verjameš, pa vzami še Oberländerja, Trunka, Kerpa in druge metodike v roko.

Kako drugače bi se dalo učiti domovinoznanstvo, ko bi se bil gosp. pisatelj oziral bolj na zemljepisne enote ter iste potem vsestransko obravnaval. Ljubljansko polje, Karavanke, Kamniške planine itd. — po teh skupinah bi se bilo tudi dospelo k cilju, in nemara k boljšemu in lepšemu.

Glavna napaka knjige pa se mi vidi v tem, da je fizikalno zemljepisje popolnoma črtano, da za nas ne bistvuje. Govori se o kraških krajih, a niti ne omenjajo se bistvene lastnosti takšnih tal. — Primerjajočega zemljepisja v knjigi ni. Tista velika skrivnost narave, da vse obstoječe ni družega kakor učinek raznovrstnih činiteljev — te skrivnosti ne bodo učenci nikdar spoznali, če bomo učili po Maierjevem načinu. Pa dovolj s tem, hotel sem samo opozoriti na važno stran zemljepisnega pouka; nikakor pa napisati metodiške razprave.

Ponavljam: knjiga Maierjeva je jako uporabna, priporočamo jo jako iskreno v nabavo. Kar sem na njej grajal, to nemara gospod pisatelj po svojih nazorih ima za prednost. Če sem se motil jaz in bi bilo treba napisati kritiko kritike po mojih začetnih besedah, naj mi tega gosp. tovariš ne zameri. Knjigo prav oceniti je skoro težja naloga kakor knjigo prav napisati.

— *ibi* —

Računica za meščanske šole. I. del. Spisal France Hauptmann, profesor na c. kr. učiteljskih v Gradcu. Cena 80 h. V c. kr. zalogi šolskih knjig na Dunaju. 1906.

S to učno knjigo se nam je izpolnila želja, da imamo sedaj za slovenske meščanske šole tudi vse slovenske učne knjige. Hauptmannova računica je metodiško prav spretno sestavljena ter obsega na 92. straneh to-le vsebino: I. Avstro-ogrske mere. II. Utrditev številnega sestava. III. Računanje z večimenskimi in enoimenskimi števili (ponovilo). IV. Navadni ulomki. V. Razmerja in sorazmerja. Povsod je vpletenih mnogo primernih nalog, ki se rešujejo na pamet, vendar se nam nekatere zde pretežavne, tako n. pr. na str. 9.: «Koliko minut je 680 let?» Ukaželjni mladini so prav dobro došle izbrane uporabne naloge pod imenom «orehi». Posebno temeljit in lahko umeven je oddelek o ulomkih. Hvale vredno bi bilo, ako bi bile na ta način osnovane tudi računske knjige za nižje razrede srednjih šol, saj obiskuje te razrede mladina v isti starosti kakor meščansko-šolska. V aritmetikah za nižje razrede srednjih šol pa je vse preveč pravil in definicij, ki so šele večjim dijakom umljive, kateri so sposobni za strogo znanstveno mišljenje. Osnovno računstvo pa ne potrebuje filozofičnih razprav. Izkušeni šolniki se tudi ogibajo vseh nepotrebnih pravil in definicij, za nje je važneje praktično računstvo s števili, v prvi vrsti uporabne naloge iz življenja. Takih nalog ima Hauptmannova računica na izbiro, želeli bi le, da bi se v življenje nevpeljani izrazi kakor *hm*,

dkm, dkl, hg. ne rabili v uporabnih nalogah. Prav umestni in potrebni so pa ti izrazi za vaje pri pretvarjanju metrskih mer in utežij. Te vaje so v knjigi pri posameznih operacijah prav primerno razvrščene. Lahko bi se pa bilo v knjigi opustilo sestavljeno sorazmerje; za ta razred popolnoma zadostuje enostavna regeldetrija, ako se hoče vsa prejšnja tvarina temeljito predelati. Tako bi lahko odpadle tudi na koncu knjige geometrijske naloge, ker se geometrija na meščanskih šolah uči kot samostojen predmet na podlagi posebnih knjig. Izračunanje ploščin uče se učenci 2. razreda. Omeniti moramo še nekaj tiskovnih napak, brez katerih, niso posebno slovenske knjige, ki izhajajo iz dunajske šolske zaloge; menda nimajo tam nobenega slovenščine zmožnega stavca

Na str. 49. čitamo $\frac{2}{5} : 4 = \frac{2}{5 : 4}$ namesto $\frac{2}{5 \times 4}$.

» » 53. » metroki palici namesto metrski.

» » 54. » $\frac{12 : 4}{20 : 4} = \frac{3}{8}$ namesto $\frac{3}{5}$.

» » 55. » Dela je manj, namesto dela je manj.

» » 57. » računanoč namesto računajoč.

Poleg teh hib je knjiga prav uporabna in vsega priporočila vredna. Gospodu profesorju izrekamo na tem mestu zahvalo za njegov nemali trud ter ga prosimo, naj nas kmalu razveseli z izdajo II. in III. dela. ?

Domovinska dežela Štajerska. Učencem spodnještajerskih ljudskih šol v ponavljanje učne snovi iz domoznanstva sestavil Josip Mešiček, nadučitelj v Sevnici. Z zemljevidnim obriskom. Založil izdajatelj. Tiskala «Učiteljska tiskarna v Ljubljani».

G. tovariš Josip Mešiček je izdal ravnokar omenjeno knjigo, katera broji 44 strani. Vsebina te knjige je razdeljena na tri dele in sicer: I. Zemljepisni del. II. Statistični podatki. III. Zgodovinski del. Pravljičice in pripovedke iz zgodovine. — Vsaki del razpravlja prav poljudno snov namenjeno označeni mladini. Zemljepisni del obsega točke: Naše cesarstvo, Štajersko, Posavje, Savinjska dolina in savinjske planine, Celje in okolica, Pohorje, Drava, Maribor in okolica, Ptujsko polje, Ptuj, Slov. in Ljutomerške gorice, Lipniško in graško polje, Gradec, zapadni del srednjega Štajerja, Vzhodni Štajer, koroško štajerske Alpe, Travnica. — Statistični podatki obsegajo: Velikost dežele. Prebivalci po narodnosti in veri, pridelki, občila, šolstvo, deželna uprava, sodišča. — Zgodovinski del in pravljice in pripovedke iz zgodovine pa: Sovražna brata, Početek cerkve Matere božje na Sv. Gori, Žički samostan, Ribniško jezero na Pohorju, Odkod je dobil Turjak svoje ime, Vile, Pravljičica o Ptujski ali Črni gori, Pravljičica o Vurbergu, Rojenice, Povodni mož, Celjski grofje, Kmetški upori, Turški navali, Kruci na Štajerskem, Nadvojvoda Ivan. — Poslednji — zgodovinski del — je večinoma posnet po «Drugem berilu», «Popotniku», «Lapajnetovi Zgod. štaj. Slovencev» in po pisateljih Fr. V., Fr. P., I. G. Seidlu in J. Krainzu. — Na koncu knjižice se nahaja obrisek Štajerske. — Stane pri g. pisatelju s pošto vred 45 h. — Ta knjižica je dobro došla učitelstvu in šolski mladini, ki bode našla v njej gotovo tu in tam marsikako dobro zrno. Dobro je tudi, da otroci rišejo zemljevide, da jim ostane posebno ožja domovina dobro utisnjena. Diesterweg pravi, da kdo eno uro riše, pridobi s tem več, kakor če deset ur samo gleda

in kdo zna risati kako stvar, če tugi tako priprosto, moral je gotovo dotično stvar dobro razumeti. In, ako bodo otroci obris Štajerske večkrat risali na knjižice in na šolsko tablo, jim bode ta zemljevid gotovo ostal v spominu in ga bodo imeli vedno pred očmi. — Taki in enaki obriski naj se rabijo pri ponavljanju tvarine in v primerjevanju zemljin gledé velikosti in drugih značilnih posebnostij. — Učiteljstvo naj sega po tej knjižici. *Anton Leban.*

Alphabetisch geordnete Schlagwörter zum Aufsuchen der Bestimmungen der Schul- und Unterrichtsordnung vom Jahre 1905. Zusammengestellt von Johann Walter. Herausgegeben vom Lehrerverein Baden.

Učiteljsko društvo Baden pri Dunaju je izdalo tanko brošurico z gornjim naslovom, ki šteje samo 8 strani, a je za učiteljstvo jako umestna in važna izdaja. Ta brošurica se ozira na državni zakonik, oziroma učni red, ki je že v tekočem šolskem letu v veljavi. Vsaka stran ima tri predalčke. V prvem predalčku se nahajajo po abecednem redu «Schlagwörter» tičoč se šolskega učnega reda, potem so v drugem predalčku navedeni dotični paragrafi učnega reda in v tretjem predalčku je pa omenjena stran, na kateri se nahaja dotični paragraf. «Schlagwörter so tako izbrani, da je pogojen pravi izraz, katerega navadno rabi učiteljstvo v svojem poslovanju. Brošurica stane 20 h in se dobiva v Baden pri Dunaju v tiskarni (Buchdruckerei) Hans Wladarz, Pfarrgasse Nr. 3. — Dopolnje se naročnikom tudi, ako pošljejo v pismu za 20 h znakm dotični firmi. Brošurica je za učiteljstvo velike važnosti, ker mu prihrani pri vsaki porabi mnogo časa glede iskanja dotičnih paragrafov. Anglež pravi da je čas denar. — Tedaj tudi učiteljstvo mora to uvaževati. In ravno s to brošurico si bode učiteljstvo prihranilo mnogo časa pri iskanju postavnih določb novega učnega reda. Navedem le par vzgledov. — N. pr. učitelj bi rad našel paragraf, ki govori o oproščanju otroka glede obiskovanja javne ljudske šole. Učitelj pogleda v brošurico in najde pod črko «B»: «Befreiung vom Besuche der öffentlichen Schulen», da se to najde v učnem redu pod paragrafom 24., stran 59. Odpreš zakonik in takoj imaš dotični paragraf pred očmi. — Drugi slučaj. Učitelj bi rad našel paragraf, ki govori o onih otrokih, ki prekasno prihajajo v šolo. V brošurici najdeš pod črko «Z»: «Zuspätkommen der Kinder», da se ta paragraf nahaja v učnem redu stran 74. (§ 67.). — Tretji slučaj. Rad bi se našel paragraf, ki govori o šolodolžnih otrokih, ki potujejo (morda s komedianti) po svetu in ne obiskujejo šole. Ta paragraf se najde v učnem redu str. 62. (§ 31.) itd. — Tedaj nam je brošurisa vsekako dobro došla. *Anton Leban.*

A. Aškerc: Junaki. V založbi L. Schwentnerja je izšla nova knjiga A. Aškercer obsežajoča pod skupnim imenom štiri epske pesnitve in sicer: Knez Volkun, zgodovinski prizor iz osmega stoletja; knez Ljudevit, zgodovinska rapsodija iz devetega stoletja; Rópoša in Krnci, zgodovinska romanca iz let 1704—1746 in Kralj Matjaž, narodna pravljica. Strani 170. Cena broš. 3 K, vez. 4 K 50 v.

Leposlovna knjižnica. Katoliška bukvarna v Ljubljani je začela izdajati «Leposlovno knjižnico», ki bo prinašala v prvi vrsti prevode tujih

literatur pa tudi primerne izvirne spise. 1 zvezek obsega Pavla Bourgeta roman «Razporoka», preložil A. Kalan. Strani 294. Cena broširan 2 K, vezan 3 K.

Knjige družbe sv. Mohorja. Šestero knjig je družba sv. Mohorja izdala za letošnje leto, in sicer dve knjigi nabožne vsebine in štiri knjige poučnega in zabavnega značaja. Zgodbe sv. pisma (13. snopič) so družbo sv. Mohorja veljale 33.296 K 66 v; za molitvenik Sveta družina je izdala celo 49.607 K 6 v. Za dve nabožni knjigi se je torej v enem letu potrosilo skupaj 82.903 K 72 v. Koledar obsega poleg imenika članov in običajnih koledarskih podatkov životopis prošta Lamberta Einspielerja, popis nove železnice v Trst, ter več poučnih in zabavnih sestavkov. Ilustracije so prav lične. Pri severnih Slovanih, je naslov potopisnim črticam, ki jih je spisal župnik Josip Lavtižar. To je lepa knjiga, ki jo človek z veseljem čita. Pisana je poljudno in zabavno s posebnim ozirom seveda na člane družbe sv. Mohorja. Pisatelj popisuje v tej knjigi svoje potovanje po Češki, Moravski Šleziji in Galiciji preprosto, ljubeznivo, mestoma tudi nekoliko naivno, kakor mož, ki se je ljudem nekoliko odtujil. **Uporniki.** Povest. Spisal Ivan Lah. Čitatelji Mohorjevih knjig se bodo te povesti gotovo razveselili. Snov tej povesti je zajeta iz domače zgodovine, povest obravnava namreč upor bivših Napoleonovih vojakov in z njih idejami napolnjenih drugih kmetov proti čušperski graščini in poraz teh upornikov. Povest je pisana živahno in zanimivo. **Lešniki.** S to knjigo se je Josip Stritar poslovil tudi od družbe sv. Mohorja, kateri je v zadnjih letih posvečeval svoje literarno delovanje. «Lešniki» so namenjeni odrasli mladini. Knjiga obsega več pesmi, povest «Pavle», dva igrokazna prizora «Živalske pogovore» in «Spomine». Vsi ti spisi se naslanjajo na principe, ki so veljali do pred 15 ali 20 leti za mladinske spise in katerih se pri nas drže še vsi mladinski pisatelji, ne da bi mogli ustvarjati umotvore, kakršne nam je Stritar podal v tej knjigi. Vsa knjiga je polna pravega Stritarjevega duha, Stritarjeve ljubeznivosti in mehkobe, človekoljubnosti in plemenitosti. In pri tem ta krasni jezik in ta lepa dikcija. Spomini so zanimivi tudi za odrasle ljudi in so v marsikaterem oziru zanimiv prispevek slovenski literarni zgodovini.

F. R.

Razgled.

Listek.

«Slovenska Šolska Matica» in «Društvo slovenskih profesorjev» sta se združila k uzajemnem delovanju na slovniškem polju ter pričneta izdajati: a) popularno znanstveno knjižnico in b) komentirane šolske klasike. Popularno-znanstveno knjižnico izdaja Slov. Šol. Matica kot društveno knjigo po 1 zvezek vsako leto. Rokopis za to delo preskrbi Društvo slov. profesorjev, katero prevzame tudi redakcijo. Društvo slov. profesorjev prevzame tudi redakcijo «komentiranih šolskih klasikov», Slov. Šol. Matica pa le založništvo. Ti klasiki se bodo prodajali članom Sl. Š. M. za polovično tržno ceno.

Pozdrav novega učitelja. V okraju Novska se nahaja selo Krivaja, kjer so seljaki že mnogo let hrepeneli po šoli. Končno se jim je želja izpolnila in Krivajci so dobili šolo. Učitelja so pričakovali v osebi M. Plešiča. Da mu izkažejo veselje radi njegovega prihoda, so mu priredili lep vzprejem. Vsa vas z novimi šolarčki mu je šla do meje nasproti. Neko dete ga je pozdravilo z lepo, dobro naučeno pesmico, potem pa se je vsa množica podala proti vasi. Na čelu je jezdilo pet jahačev z narodnimi traki čez prsa, potem je sledila godba in nato otroci in odrasli s svojim novim učiteljem. Pred šolo je pozdravila množica učitelja, on pa se jim je navdušeno zahvalil. Vsa slavnost je končala z veselico. Nas mora veseliti, da je prosveta med brati Hrvati tako razširjena.

D. P.

Odbor družbe sv. Mohorja naznanja, da je izmed razpisanih nagrad za dve povesti določil prvo nagrado v znesku 3000 kron povesti pod geslom «Življenje je boj», spisal g. Engelbert Gangl, učitelj v Idriji, drugo nagrado v znesku 1500 kron povesti «Novo življenje», spisal g. dr. Fr. Detela, ravnatelj v p. v Novem mestu.

Pedagoški paberki.

Napisi po šolah. O tem vprašanju piše list «Revue učebných pomůcek» in zelo pohvalno omenja napise na dekliški šoli v Ljubljani. «Da ti napisi in reliefi niso zamanj, se more soditi po množini ljudstva — zlasti vaščanov — ki hodijo okoli šole in čitajo napise. Ni mogoče, da bi ne padlo kakšno zrno v čitateljevo srce in se tam ukoreninilo. Tudi tujinci smo radi čitali in prelagali te napise koliko rajši jih bodo čitali domačini.» Kaj hočemo s tem povedati? Ne bilo bi slabo, ko bi tudi naše šolske zgradbe okrasili s takšnimi napisi. Ni jih treba toliko, kot v Ljubljani, ampak zato morajo biti v resnici izbrani. Naše šole morajo vzgajati tudi dospelje ljudi. Članek je napisal učitelj Ad. Schuster, velik prijatelj Slovencev in Hrvatov.

D. P.

Osnova za pouk v materinščini. V «Le Volume» piše T. Bunot, da se za jezikovni pouk ne more določiti osnova, ampak samo načelo, in to se glasi: Povsod naj se pričinja z otroškim govorom, kakor ga govore otroci v dotičnem kraju, potem naj se popravlja in uči to, kar otroci ne znajo.

Socialistiški šolski program. Hesenski socialisti so izdali tale šolski program: pripravnica za gimnazije se odpravi, jeziki se uče še le v tretjem razredu; v enem razredu naj ne bo nad 40 učencev; šolnina se v ljudski šoli odpravi in potrebščine kakor peresa i. t. d. se dajo učencem brezplačno; pripravnice za učiteljska se spremene v realke; učitelji naj absolvirajo celo realko in položijo maturo, potem šele smejo v seminar; angleščina in francoščina bodita obvezna predmeta seminarjev; veronauk v seminarjih naj se odpravi, a mesto njega naj se uči zgodovina filozofije; internati se odpravijo; osnovna šola naj se popolnoma loči od cerkve, učitelji ne smejo biti organisti, pevci ali celo sakristani.

Definicija socijalizma. Francoski učenjaki Jules Simon, Paul Leroy-Deaulieu in Paul Lafargue so definirali socijalizem takole: Socijalizem je težnja in teorija, ki gre za tem, da s pomočjo raznih zakonih prisilnih sredstev ustvari med človeštvom kolikor mogoče enakosti v posestvu in v trpljenju.

Proti tuberkolozii. Dolnjeavstrijski dež. šol. svet je izdal naredbo, da se šolske biblioteke vsaj enkrat na leto desinficirajo. Zamazane in raztrgane knjige se morajo izločiti.

D. P.

Proti alkoholu. V Berlinu so odločili, da naj prejme vsaka mati pri šolskem vpisavanju brošuro, v kateri se opozarja na nevarnost alkohola.